

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«НАУКА ТА ОСВІТА БЕЗ КОРДОНІВ»

*XV Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

**«РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ НАУКИ:
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ІННОВАЦІЇ»**

Тези доповідей

Частина 3

29 березня 2019 р.

Дніпро

2019

УДК 0.82

ББК 94.3

Розвиток сучасної науки: теорія, практика, інновації: XV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: тези доповідей, Дніпро, 29 березня 2019 р. – Ч. 3. – Дніпро: ГО «НОК», 2019 – 58 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на XV міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Розвиток сучасної науки: теорія, практика, інновації». Для науковців, аспірантів, здобувачів, викладачів та студентів вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ.

Оргкомітет інтернет-конференції не несе відповідальності за матеріали опубліковані в збірнику. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника конференції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Коса Н. С. Особливості кризової інтервенції як екстренної психологічної допомоги.....	4
--	---

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Бичук І. О. Технології соціальної роботи з молоддю.....	10
Вірченко В. І. Інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу	13
Кравець Н. П., Рудковська А. Ю. Соціальна реабілітація дітей-сиріт з інтелектуальними порушеннями.....	23
Кравець Н. П., Шовкун А. В. Фізичні вправи на уроках літературного читання як засіб корекції особистості учнів з інтелектуальними порушеннями.....	28
Ladynenko L. P. Theory of probability in a school course of mathematics: some aspects of study.....	34
Lysenko T. P. Problems and perspectives of linguodidactics.....	36
Нечипоренко А. Ф. Візуалізація навчальної інформації на заняттях з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».....	40
Фідірко М. О., Антіпова Ж. І. Особливості фізичної підготовленості студентів-першокурсників НУ «ОЮА».....	43
Хаврюченко Л. Л. Дистанційне навчання у вузі.....	47

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Снігур А. І. Гендерні аспекти управління в соціальній сфері.....	51
---	----

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

ОСОБЛИВОСТІ КРИЗОВОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ ЯК ЕКСТРЕННОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Коса Н. С.,

кандидат психологічних наук,

асистент кафедри педагогіки та соціальної роботи

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Чернівці, Україна

Сучасне суспільство переживає кризовий період, який відображається і на психологічному стані його громадян. Паралельно із загальним кризовим фоном у людей відбуваються особистісні кризи, які вимагають надання екстреної психосоціальної допомоги фахівцями. Від точності і швидкості реагування в кризових ситуаціях залежить не тільки психологічне благополуччя, але часто і життя клієнта. Тому актуальним є своєчасна фахова допомога – кризова інтервенція.

Криза розглядається багатьма вченими (Л. С. Виготський, Г. Олпорт, К. Н. Поліванова, Е. Еріксон, К.-Г. Юнг) як конструктивне явище, яке дає поштовх до розвитку, тобто носить нормативний характер в особистісному зростанні, стимулює мотивацію до набуття цілісності і набуття психологічної рівноваги. Криза в сучасній психології трактується як екстремальна (критична) ситуація, що вимагає негайного втручання, і як необхідний механізм особистісного розвитку [1].

Генеza виникнення і розвитку кризи є мультифакторною (соціальні, ситуаційні фактори, а також індивідуальні та біологічні особливості людини). На життєвому шляху вона є критичним моментом і поворотним пунктом, який можна описати за такою єдиною схемою [2; 3]:

- джерела кризи: протиріччя, проблеми, що виникли у людини;
- симптоми, тобто особливості відображення переживань, які проявляються в поведінці людини;
- можливі обставини, що поглиблюють перебіг кризи;
- обставини, що полегшують вихід з кризи;
- шляхи виходу з кризи;
- вплив кризи на успішність діяльності людини;
- форми «розплати» за невихід з кризи;
- особливості психологічної допомоги, якої потребує людина, що опинилася в кризовій ситуації.

Дж. Каплан описав чотири послідовні стадії кризи:

I стадія. Первинне зростання напруги, при якій стимулюються звичайні, звичні способи вирішення проблеми.

II стадія. Подальше зростання напруги в умовах, коли ці способи виявляються безрезультатними.

III стадія. Ще більше збільшення напруги, що вимагає мобілізації зовнішніх і внутрішніх ресурсів.

IV стадія. Якщо все виявляється марно, настає стадія, що характеризується підвищенням тривоги і депресії, почуттям безпорадності, безнадійності і в кінцевому випадку дезорганізації особистості.

Криза може обірватися на будь-якій стадії, якщо зникає небезпека або виявляється рішення [4].

Психологічна допомога, яка надається у стані кризи може бути екстремальною та запланованою. Екстремальна допомога надається при таких ситуаціях: психічний або ситуативний шок; ступор; жах; паніка; істерія; галюцинації; апатія; рухове збудження; нервові напруження; плач; страх; стрес; дистрес; посттравматичний стрес і розлади (ПТСР), насильство та ін. Запланована допомога здійснюється після того, як гострі

форми кризи пройшли (після екстремальної допомоги) і її мета запобігти новим кризові стани [8].

Кризова інтервенція – це психологічна допомога людині, яка перебуває в стані кризи. Вона базується на таких принципах як короткостроковість, реалістичність, особистісна залученість професіонала або добровольця кризової допомоги і симптомо-центрованого контролю.

Л. Раппопорт виділяє наступні цілі кризової терапії: зняття симптомів; відновлення докризового рівня функціонування; усвідомлення тих подій, які призводять до стану дисбалансу; виявлення внутрішніх ресурсів клієнта, його сім'ї та різних форм допомоги ззовні для подолання кризи; усвідомлення зв'язку між стресом і колишніми життєвими переживаннями і проблемами; засвоєння нових моделей сприйняття, думок і почуттів. Розвиток нових адаптивних реакцій і стратегій подолання стресу, які можуть бути корисні не тільки в період цієї кризи, але і в майбутньому [5].

Дж. Каплан, Ф. Ліндеманн і їх послідовники були основоположниками в дослідженні кризових інтервенцій і надання психологічної допомоги, головним завданням яких є швидко впоратися з гострим переживанням, тривалість якого не перевищує 4-6 тижнів, забезпечити негайну емоційну підтримку [4; 6].

Цими вченими розроблені і застосовуються кризові інтервенції, які включають такі стадії:

- Оцінка особистості і поточних проблем.
- Визначення терапевтичної інтервенції.
- Інтервенція.
- Вирішення кризи і планування майбутніх дій.

У процесі практичного застосування стадії можуть перетинатися і не дотримуватися послідовності.

Джеймс і Джіліланд виділяють наступні моделі кризової інтервенції:

Модель рівноваги. Відповідно до цього підходу, криза виводить індивіда зі стану психологічної рівноваги, при наданні допомоги, клієнт навчаючись справлятися з кризою, повертається в початковий стан.

Когнітивна модель. Заснована на припущеннях, відповідно до яких, в основі кризи лежать неправильні уявлення про ситуацію у клієнта, що склалися в результаті взаємодії особистості з середовищем, робота над проясненням ситуації привід до розв'язання кризи.

Психосоціальна модель перехідних стадій пов'язана з концепцією про кризи розвитку, що виникають протягом життя, вони є складовою частиною життєдіяльності людини, тому підтримка здійснюється з метою більш ефективного пошуку нової ідентичності.

Особливість інтервенцій пов'язане, перш за все, з урахуванням емоційного стану клієнта, в одних випадках реакції клієнта і робота з ними є центральною ланкою роботи в кризовій ситуації.

В іншому випадку, робота сфокусована на оцінці потреб клієнта, виходячи із загального розуміння терапевтом і клієнтом кризи і тих ситуацій, які визначили цю кризу.

У третьому випадку, робота спрямована на зниження рівня тривожності клієнта, при цьому робота з емоційними проявами в центрі уваги терапевтичної роботи.

Необхідно брати до уваги можливі помилки і будувати модель інтервенції з їх урахуванням. К. Дернер і У. Плог вказують на найбільш часті помилки при проведенні кризової інтервенції:

- недостатня увага до сигналів пацієнта про його суїцидальні наміри, яке зазвичай пов'язане зі страхом терапевта перед смертю;
- нав'язування пацієнтові позитивного рішення, щоб заспокоїти власний страх;

- нескінченні розпитування, що приховують від пацієнта страх і недостатню емпатію;
- взяття на себе повної відповідальності за життя пацієнта, активні професійні дії без урахування їх впливу на пацієнта, якому залишається пасивна роль [7].

Таким чином, кризова реакція вимагає професійного втручання для активації ресурсів, або для подолання негативного впливу кризи.

Людина, яка пережила кризу, набуває досвід і стає сильнішою. Вона глибше пізнає власну природу, тим самим набуваючи можливість більш адекватно оцінювати себе і вибирати необхідні засоби для досягнення поставлених цілей. Часто людині важко впоратися з подоланням кризи самостійно. Саме ефективна професійна допомога фахівця може допомогти людині не тільки впоратися з кризою, а й вийти на більш високий і якісний рівень саморозвитку.

Література:

1. Овчинникова Ю. Г. К проблеме интервенций в ситуации кризиса личности: от теории к практике // Культурно-историческая психология, 2010. № 3. с. 93 – 98.
2. Осипова А. А. Психология кризиса [Электронный ресурс] // Справочник психолога по работе в кризисных ситуациях. Р. н/Д, 2006. URL: <https://psyfactor.org/lib/crisis3.htm>
3. Василюк Ф. Е. Психология переживания. М.: МГУ, 1984. 384 с.
4. Caplan G. Principles of Preventive Psychiatry. N. Y., 1964.
5. Малкина-Пых И. Г. Психология поведения жертвы. Справочник практического психолога. М.: Эксмо, 2006. 1008 с.
6. Lindemann E. Symptomatology and management of Acute Grief // American Journal of Psychiatry. 1944. Vol. 101

7. Старшенбаум Г. В. Суицидология и кризисная терапия. М.: Когито-Центр, 2005. 376 с.
8. Байкова И. А. Характеристика основных принципов кризисной интервенции [Электронный ресурс] / Ирина Анатольевна Байкова // Белорусская медицинская академия последипломного образования. – Режим доступа : http://www.belmapo.by/downloads/psihoterapiay/lekcii/xarakter_krisisn_intervencii.doc

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ

Бичук І. О.,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Східноєвропейський національний

університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Соціальна робота з молоддю визначена важливою складовою державної молодіжної політики в Україні. У декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [1] як складова механізму формування та реалізації державної молодіжної політики визначено питання створення соціальних служб для молоді та підготовки соціальних працівників для роботи саме у цій сфері.

Специфічні соціальні проблеми молоді змушують говорити про необхідність формування технологій соціальної роботи, придатних для вирішення цих проблем. До найбільших проблем, що турбує українське суспільство, слід віднести проблему поширення наркоманії, СНІДу, проституції, підвищення кримінальної активності молоді, в тому числі неповнолітніх. Проблема побудови технологій соціальної роботи з молоддю посилюється тим, що, як правило, молоді українці є недобровільними клієнтами соціальних служб. Культура звернення до соціальної служби для вирішення своїх проблем в середовищі української молоді ще не сформована. Все це разом узяте змушує звернути особливу увагу на конструювання соціальної роботи з молоддю.

Соціальна робота з молоддю повинна носити суспільно-державний характер і бути спрямована на активізацію дій і розвиток партнерства її основних суб'єктів. При організації соціальної роботи з молоддю на різних рівнях важливо активно використовувати накопичений досвід соціальної допомоги різним групам населення. Будь-яка соціальна діяльність (і соціальна робота в тому числі) має такі компонентами, як мета, засоби, умови. Метою соціальної роботи з молоддю як діяльності є оптимізація механізмів реалізації життєвих сил і соціальної суб'єктності індивіда або соціальної групи.

Основними цілями соціальної роботи з молоддю є: створення системи соціального обслуговування молоді; виявлення чинників, що обумовлюють розвиток асоціальної поведінки неповнолітніх та молоді; надання екстреної допомоги неповнолітнім та молоді, які опинилися у складній життєвій ситуації; збільшення ступеня самостійності клієнтів, їх здатності контролювати своє життя і більш ефективно вирішувати проблеми; досягнення такого результату, коли у клієнта відпадає необхідність у допомозі соціального працівника.

Невід'ємною частиною соціальної роботи з молоддю є методи і технології. Методи і технології соціальної роботи з молоддю можна розділити на: 1) індивідуальну соціальну роботу – вид практики, що застосовується при роботі з індивідами і сім'ями у вирішенні їх психологічних, міжособистісних, соціально-економічних проблем шляхом особистої взаємодії з клієнтом; 2) групову соціальну роботу – метод роботи, який використовується з метою надання клієнту допомоги через передачу групового досвіду.

Поряд з традиційними методами соціальної роботи з молоддю, формуються і нові методи, до яких ми можемо віднести «мобільну соціальну роботу». Поява даного методу пов'язана з необхідністю впливу і контролю за тією частиною молоді, яка неохоче звертатися ні в

молодіжні центри, ні в органи соціального захисту і разом з тим схильна до прояву девіантної поведінки і агресивності [2]. Як правило, до цієї категорії відносяться представники різних субкультур. Принцип і мета соціальної роботи полягає у встановленні довірчих взаємин і солідарної взаємодії з метою активного проникнення в світ молоді, схильної до правопорушень.

Однією з форм мобільної соціальної роботи є «вулична соціальна робота», яка передбачає спілкування з молоддю не в стінах різних відомств і установ, молодіжних центрах та консультативних пунктах, а безпосередньо в місці існування молоді. Вулична соціальна робота може зустрічатися в різних формах: надання різних альтернативних способів проведення вільного часу, організація спортивних заходів, робота автобусів, де збираються повії, наркомани і т.п. [2].

До технологій соціальної роботи з молоддю відносять:

1. Соціальна терапія – орієнтована на вирішення соціально-терапевтичних проблем.
2. Консультування – встановлення контакту шляхом вербальної комунікації, виявлення проблем клієнта, сприяння і взаємодія в пошуку їх вирішення.
3. Арт-терапія – «терапія мистецтвом» через залучення молодої людини в культурно-дозвіллієві заходи.
4. Музикотерапія – соціалізація індивіда шляхом, звернення до будь-якої музичної культури, субкультури, відвідування концертів.
5. Бібліотерапія – вплив на свідомість індивіда в процесі формування сенс-життєвих орієнтацій через підбір спеціальної літератури.
6. Соціально-педагогічні технології – активна участь соціального працівника у вихованні клієнта і формуванні його сенс-життєвих орієнтацій.

7. Творчі технології – залучення молодих людей у колективну творчу діяльність, сприяння розвитку індивідуальної творчості.

Сьогодні необхідно створювати в соціумі умови та механізми оптимальної соціалізації молоді та переходу до нового рівня соціальної роботи – від окремих центрів і традиційних технологій до державної політики соціального обслуговування, створення системи соціальних служб з розгалуженою інфраструктурою.

Література:

1. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: Декларація від 15 грудня 1992 року № 2859–XII (зі змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>.
2. Мобільна робота з молоддю Карітасу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://caritas-ua.org/wp-content/uploads/images/mr.pdf>.

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ – ЦЕ НАВЧАННЯ В РЕЖИМІ ДІАЛОГУ

Вірченко В. І.,

викладач фізики

Донецьке вище училище олімпійського резерву ім. С. Бубки

м. Бахмут, Україна

Сучасна школа повинна розвивати учня як гармонічну особистість, яка наділена життєспроможними компетентностями. Враховуючи специфіку предмета постає необхідність впровадження на уроках новітніх освітніх технологій навчання. Одним із таких

інноваційних засобів є метод інтерактивного навчання. Мета якого спонукати до співпраці учнів, зацікавити їх, акцентувати увагу на важливих фізичних поняттях, явищах, процесах.

Інтерактивна модель навчання намагається перетворити навчально – виховний процес на спілкування, взаємодію, обмін ініціативами, відповідає принципу гуманізації і допомагає реалізувати основне завдання сучасної освіти.

Мета дослідження:

- зробити ефективним та інтенсивним навчання;
- індивідуалізувати навчання;
- створювати ситуацію успіху.

В. Сухомлинський говорив, що школа має бути не коморою знань, а середовищем думки. Тоді предмет, що його викладає вчитель, стає не кінцевою метою його діяльності, а засобом розвитку дитини.

З метою розвитку особистості впроваджую інтерактивні методи в своїй навчально-виховній діяльності. Дослідження, показують, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише свідомість, а й на почуття [1].

Інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, постійна активна взаємодія всіх його учасників з використанням моделей комунікацій, стосунків, ролей тощо. Іншими словами, інтерактивні методики навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної й комунікативної діяльності учнів на уроці. Інтерактивний метод полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії [2]. Це – співпраця вчителя та учня, де учень і вчитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, спільне розв'язання проблем, яке ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії.

Під час інтерактивного навчання учні вчаться критично мислити, бути демократичними, спілкуватися з іншими, приймати продумані рішення, виховуюється почуття толерантності.

Інтерактивне навчання суттєво впливає на свідомість виховує компетентного й відповідального учня, який є вільною і водночас законотворчою, високоморальною, соціально та політично активною особистістю, повноправним членом колективу.

Технології, реалізації, ідеї дослідження.

Не дивлячись на позитивні аспекти інтерактивної моделі навчання, підготовка і проведення інтерактивних уроків – важкий процес, що вимагає значних часу і вчителів учнів. Тому вважаємо доцільнішим включати в структуру уроку інтерактивні елементи – конкретні прийоми і методи, що дозволяють зробити урок цікавим, насиченим та продуктивним.

Інтерактивні вправи на уроках фізики зорієнтовані на:

- розвиток належності мислення школярів та певної самостійності думок;
- спонукування учнів до висловлення своєї думки;
- стимулювання вироблення творчого ставлення до будь-яких висновків, правил.

Деякі з інтерактивних вправ (наприклад, «Робота в парах», «Робота в групах», «Карусель», «Пошук інформації» та інші) допомагають замислитися та спрямовані на самостійне осмислення матеріалу: проаналізувати алгоритм, дослідити факти, перевірити і себе і свого товариша, знайти помилку, спонукають до відстоювання власної думки, створюють ситуацію дискусії, зіткнення думок. Застосування вправ «Аналіз ситуації», «Вирішення проблем» вчать відстоювати свою думку, виявляти помилку у судженнях, відповідях [5]. Через зіткнення поглядів учні осягають суть, формують критичне ставлення до себе, уміння бачити свої помилки та адекватно ставитися до них. Такі вправи

сприяють самопізнанню особистості. А розуміння власних дій є необхідним для формування дисциплінованої поведінки. У процесі інтерактивних вправ «Розумовий штурм», «Коло ідей», «Вирішення проблем», «Незакінчені речення» приймаються всі думки дітей як реальні, так і вигадані. Вправа «Пошук інформації» вчить самостійно опрацьовувати довідникову літературою, дає можливість знайти факт, який може заперечувати те, що раніше приймалося як незаперечне. Інтерактивні вправи спрямовані і на розвиток уміння знаходити спільні рішення, на підвищення інтересу до навчального матеріалу. Впроваджуючи інтерактивні методи пропонуємо давати випереджаючі завдання. На одне заняття підбираємо одну або дві інтерактивні вправи. Під час інтерактивної вправи даємо учням час подумати над завданням, над його обговоренням. Інтерактивна вправа визначає кінцевий результат. Однією з таких вправ є «Мозковий штурм». Це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень шляхом вільного висловлювання думок всіх учасників [3]. Як свідчить практика, шляхом «мозкового штурму» всього за кілька хвилин можна визначити десятки ідей.

На уроці називається тема дискусії і запрошуються учні взяти участь у обговоренні шляхом «мозкового штурму», який організовується за такими етапами:

- учасники пропонують;
- ідеї записуються;
- запис їх припиняється, коли група вважає кількість ідей достатньою.

Всі зібрані ідеї групуються, аналізуються і відбираються ті, що можуть допомогти розв'язати проблему.

Ситуації колективного навчання дають школяреві можливість співпрацювати в різних групах. Кожен переживає когнітивну ситуацію, а разом із тим психологічну і соціальну, постійно перебуває в стані зміни

міжособистісних зв'язків, Серед інтерактивних технологій кооперативного навчання можна виділити такі інтерактивні вправи: «Карусель», «Синтез думок», «Діалог», «Спільний проект», «Пошук інформації», «Коло ідей» [4].

Впроваджуючи в навчальний процес елементи інтерактивного навчання в учнів з'являється можливість робити свідомий вибір, брати на себе відповідальність приймати рішення, щодо розв'язку задач та вправ. Важливо, що кожен може це робити свідомо й грамотно.

У результаті застосування інтерактивних технологій створюються сприятливі можливості й для духовного розвитку особистості, а також ефективному процесу соціалізації. Інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити процес засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість учня, а й на його почуття, волю, дії, практику. Результати цих досліджень підтверджує «Піраміда навчання» [6]:

З піраміди видно, що найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекція – 5 %, читання – 10 %), а найбільш інтерактивного (дискусійні групи – 50 %, практика через дію – 75 %, навчання інших чи негайне застосування – 90 %), тому можна сформулювати кредо інтерактивного навчання:

Тому можна сформулювати *кредо інтерактивного навчання*:

Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю.

Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти.

Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю я набуваю знань і навичок.

Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром.

Уроки фізики, організовані за інтерактивними технологіями, сприяють розвитку мислення учнів, умінню вислухати товариша і зробити свої висновки, вмінню аргументувати думку свою. Тому, на уроках активно

застосовуються групова навчальна діяльність – модель організації навчання в малих групах, об'єднаних спільною навчальною метою.

У процесі групової навчальної діяльності слабкі учні виконують за обсягом вправ на 20-30 % більше, ніж під час фронтальної роботи, тому учні показують високі результати засвоєння знань, формування вмій. Групова форма роботи також сприяє досягненню виховної функції навчання – допомагає формуванню колективізму, моральних та гуманних якостей особистості.

Реальний навчальний процес має поєднувати різні форми навчальної діяльності.

Нестандартний урок, як засіб активізації навчання фізики. Нетрадиційний урок – це імпровізоване, але добре продумане заняття, яке має своєрідну структуру. Воно цінне своєю оригінальністю і розвиваючим та виховним ефектами:

- 1) урок-вистава;
- 2) урок-змагання;
- 3) урок-естафета;
- 4) урок взаємного навчання;
- 5) урок із груповою формою роботи;
- 6) урок, який проводять самі учнів (9-11 кл.);
- 7) урок – наукове дослідження (9-11 кл.);
- 8) урок творчості (9-11 кл.);
- 9) урок конкурсів;
- 10) урок-вікторина;
- 11) урок фантазії;
- 12) урок-семінар (9-11 кл.);
- 13) урок-рольова гра;
- 14) урок «гонка-марафон»;
- 15) урок-гра, що є імпровізацією популярних телепередач.

Усе це стимулює творчу активність. Під час гри учні розкривають свій характер, розуміння явищ і змісту фізичних законів.

Нестандартний урок забезпечує виникнення позитивної емоції по відношенню до навчальної діяльності, її змісту, форми і методу здійснення. Одним з прикладів нестандартного уроку, який активізує навчально-пізнавальну діяльність є створення на уроці ситуації зацікавленості – введення в навчальний процес цікавих прикладів, дослідів парадоксів. Наприклад, «фізика в побуті», «фізика в казках» тощо. Підбір таких цікавих фактів викликає відклик в учнів. Часто учням самим доручається підбирати такі приклади. На уроках використовуємо аналіз уривків з художньої літератури, які розкривають фізичне явище, процес. Успішно використовуємо такі засоби активізації як розповіді про застосування тих чи інших висловів наукових фантастів, демонстрація цікавих дослідів. Емоційність викликається шляхом застосування здивування. Незвичність приведеного факту, парадоксального досліду, продемонстрованого на уроці (наприклад, парадокс) викликає глибоке емоційне хвилювання учнів. Нестандартним буде урок зіставлення наукових і життєвих пояснень окремих природних явищ. Нестандартний урок, який спирається на створення в навчальній діяльності ігрової ситуації, стимулює зацікавленість учнів. Гра вже давно використовується в навчанні. На практиці використовуються настільні ігри з пізнавальним змістом (урок-гра-подорож). При проведенні нестандартного уроку створюємо ситуацію навчальної дискусії. Саме суперечка і викликає збільшену зацікавленість. Дидактичні ігри можна і потрібно широко використовувати як засіб навчання. У дитячі роки гра є основним видом діяльності. Використовуючи ігри Шаталова, які займають лише дві-три хвилини навчального часу, стимулюємо активність учнів, збуджуємо інтерес до знань, закріплюємо уміння самостійно їх здобувати.

Впровадження інтерактивних методів у практику роботи пов'язане з певними труднощами і проблемами. По-перше доводиться стикатися з обмеженістю інформації, яку доводиться додатково готувати до уроку, недосконалістю підручників, і часто з байдужістю учнів до вирішення проблем, які стоять на уроці.

Основним недоліком групової роботи є різний рівень знань і можливостей учнів, що, в кінцевому результаті, впливає на результативність роботи всієї групи і створює психологічну напругу. Дискусію важко провести у тому випадку, коли учні в недостатній мірі оволоділи фактичним матеріалом по темі і тому не можуть аргументовано висловити свою думку. До того ж підготовка кожного інтерактивного уроку вимагає значних затрат часу. Все це разом не дозволяє робити всі уроки інтерактивними. Тому інтерактивними є окремі уроки найбільш зручні за темою або ж на уроці використовуються окремі методи інтерактивного навчання.

Аналізуючи моніторинг навчальних досягнень учнів з фізики у класах з використанням інтерактивних технологій можна зробити висновок, що низького рівня протягом 4 років дослідження не було. Якість знань поступово зростала. За 4 роки вона зросла на 15 % відповідно, приблизно на 5 % щороку. Таким чином, інтерактивні методи навчання сприяють активному мисленню учнів, розвивають комунікативні вміння та навички. Навчальний процес залучає учнів до процесу пізнання.

При дослідженні пізнавальних процесів у класі де застосовувалися інтерактивні методи навчання була виявлена позитивна динаміка. Аналіз даних свідчить про те, що якість пізнавальних процесів учнів даного класу становить 52 % (в. р 45 % та д. р. 7 % разом).

В класі з використання інтерактивних технологій вивчалися мотиваційні характеристики навчання з метою вивчення рівня учбової

мотивації. За допомогою діагностичних завдань була встановлена позитивна динаміка (високий та достатній рівень складають 91 %). Це свідчить, що середній бал навчальних досягнень учнів у контрольному класі становить 8,7 бала. Аналіз анкетних даних учнів та вчителів – 91 % свідчить про доцільність використання інтерактивних методів навчання. Таким чином, використання інтерактивних технологій дає можливість збагачувати світоглядну і моральну основу суджень особистості.

Які ж результати досвіду використання інтерактивних технологій в нашій педагогічній практиці?

Статистична обробка анкетних листів дозволила отримати середню оцінку уроку як середнє арифметичне всіх оцінок, виставлених кожним учнем. Це дозволяє констатувати, що урок з використанням технологій оцінюється в середньому на 1 бал вище за традиційний урок. Витрати часу на виконання учбових завдань також свідчать про ефективність інтерактивних уроків: на традиційному уроці ці витрати склали в середньому 63,23 %, а на уроках з використанням інтерактивних методів – 47,8 % учбового часу.

Готуючись до кожного уроку, слід думати над тим, щоб був побудований методично вірно, щоб урок на урок не був схожий. Необхідно стимулювати творчий пошук, використовуючи різні методи і форми роботи, прищеплюючи учням навички самостійної роботи з книгами; розвиваючи навички роботи в групі, вміння слухати товаришів та висвітлювати свою думку; привчаючи до дослідження, пошуку, спостережливості.

Таким чином, використання інтерактивних технологій на уроках фізики дає можливість збагачувати світоглядну і моральну основу суджень як окремої особливості, так і громадської думки учнівського колективу. За допомогою подібних інтерактивних вправ можна глибше осмислювати актуальні явища громадського, культурного, міжнародного

життя, навчитися поважати власну думку, зрозуміти, що не завжди те, що висловлює більшість, є істиною.

«Хороші» цифри, безумовно, вагомий показник результативності педагогічного досвіду. Всі вони вже уміють працювати зі встановленим в кабінеті устаткуванням, багато хто має досвід створення презентацій і творчих проєктів. У колективі відсутні конфлікти. Прагнення до пошуку нових оригінальних рішень, відсутність «боязні» вчитися, уміння взаємодіяти в колективі, бажання досягти успіху, розвинений творчий початок в учнях – результат праці.

Тому слова Марка Максимовича Поташника: «Педагогічна праця нетворчою не буває і бути не може, бо неповторювані діти, обставини, особа самого вчителя, і будь-яке педагогічне рішення повинне виходити з цих, завжди нестандартних чинників» – кредо педагогічної діяльності.

Література:

1. Інформаційно-методичний журнал «Школа», № 6, червень 2016 р.
2. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід: Методичний посібник. / Авт. – уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. – 2014.
3. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід: Методичний посібник. / Авт. – уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. – 2017.
4. Науково-методичний журнал «Фізика», № 30, жовтень 2016 р.
5. Науково-методичний журнал «Фізика», № 13-14, травень 2016 р.
6. Вольфовська Т. Становлення інтерактивних умінь як психологічна проблема інтеграції особистості в суспільне життя // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 4.

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ-СИРІТ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Кравець Н. П.,

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри психокорекційної педагогіки

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

Рудковська А. Ю.,

студентка факультету спеціальної та інклюзивної освіти

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

Сирітство у європейських країнах та в Україні було поширеним соціальним явищем особливо у другій половині XIX – до середини XX століття, на що звернули увагу відомі педагоги: Й. Песталоцці, Я. Корчак, А. Макаренко та ін., висвітлюючи у своїх роботах проблеми навчання й виховання дітей-сиріт та дітей, які потребують опіки з боку держави. Проблема сирітства залишається актуальною і в наш час, зокрема соціалізація дітей-сиріт. Щороку збільшується число дітей, полишених піклуванням батьків внаслідок позбавлення їх батьківських прав, визначення недієздатними, перебування у місцях позбавлення волі, перебування на заробітках за кордоном тощо.

Проблема соціалізації дітей-сиріт актуальна тому, що втрачено розуміння сім'ї як найважливішого соціального інституту щодо соціалізації дітей та як найближчого соціального оточення для її належного розвитку. Особливо це стосується дітей з інтелектуальними порушеннями, які перебувають у дитячих будинках, школах-інтернатах:

діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування (зокрема соціальні сироти). «Заміна біологічної родини, виховання дитини у дитячому будинку чи школі-інтернаті не дає бажаних результатів щодо належної соціалізації та адаптації дітей-сиріт з інтелектуальними порушеннями» [1, с. 4].

Термін «соціалізація» вперше запропонував американський вчений-соціолог Ф. Гіддінгл у 1887 році, що означає підготовку людей до життя, розвиток соціальної природи, характеру індивіда. На готовність до соціалізації впливає депривація.

Чеські вчені Й. Лангмейєр і З. Матейчек вважають, що успішна соціалізація дитини та її розвиток відбуваються завдяки дотриманню потреб дитини у забезпеченому відповідними стимулами середовищі, у диференціації та поетапній структурі зовнішніх стимулів, первинних суспільних зв'язків (насамперед з матір'ю), суспільній саморегуляції, завдяки чому дитина оволодіває окремими суспільними ролями та ціннісними суспільними цілями [4, с. 63].

Діти-сироти і соціальні сироти потребують соціально-педагогічної підтримки, в процесі якої отримують підтримку в організації себе, свого психічного стану, стосунків у родині, школі, суспільстві. Тому на сьогодні діяльність МОН України відповідно до Державної цільової соціальної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт і дітей-соціальних сиріт спрямована на реформування інтернатних закладів для вказаної категорії дітей, оскільки діти-сироти, які проживають у спеціальних закладах, часто відстають у розвитку, для них характерна асоціальна, делінквентна поведінка. Постійно перебуваючи у дитбудинку чи школі-інтернаті, діти позбавлені радості спілкуватися з іншими людьми, у них постійне коло спілкування, вони не відчують лагідного ставлення однієї постійної людини, тому не отримують для розвитку відчуттів постійну стимуляцію, що призводить до відставання у

фізичному й розумовому розвитку, ставленні до інших [1, с. 65]. Кожна дитина-сирота характеризується імпульсивною поведінкою, невміннями керувати власними діями, ситуативністю бажань. За Л. Виготським основною умовою психічного розвитку дитини є її спілкування з дорослим. Спілкуючись з дорослим, дитина засвоює соціально-історичний досвід, у ході якого здійснюється її психічний розвиток.

Перебуваючи у школі-інтернаті, підлітки-сироти попадають в ситуацію ізоляції. На них впливають групи однолітків, у яких здебільшого асоціальна поведінка, контакт з якими негативно впливає на формування соціальних навичок. Самооцінка підлітків-сиріт базується на оцінках оточуючих. Підлітки орієнтуються на зовнішнє оточення, на пристосування, ціннісні орієнтації не сформовані. Першість надається матеріальним благам. Діти-сироти погано розуміють роль чоловіка й жінки, не уявляють, якою має бути позитивна сім'я, оскільки не розуміють тендерних особливостей.

Виходом з такого становища є надання прямої допомоги дітям з недостатніми емоційними зв'язками, насамперед якнайшвидша передача їх у прийомну або патронатну сім'ю. У прийомних сім'ях, в родинах діти-сироти отримують навички соціальної адаптації – життєві навички. У прийомній сім'ї діти на прикладі прийомних батьків та їхніх дітей вчаться будувати свої стосунки як з дорослими, так і з дітьми. Але уваги з боку державних інституцій, зокрема соціальних служб, потребує робота з прийомними батьками.

Працюючи з прийомними батьками, потрібно розвивати в них власну батьківську поведінку з метою забезпечення достатнього чуття до емоційних потреб дитини, навчати досягати емоційної близькості з дитиною, яка уникає емоційного контакту. Вчити заохочувати в дитини розвиток інтересів та інтелектуальну активність, що забезпечить позитивну самооцінку дитини. Формуючи в дитини родинне чуття й

стосунки, варто брати до уваги вік, стать підлітка, тривалість життя в родині. Щоб підлітки прижилися у прийомній сім'ї, вчити їх ставити себе на місце іншої людини, встановлювати контакти.

На відміну від прийомної сім'ї, у патронатній один або обоє батьків є повноважними опікунами до повноліття дитини, не перебувають з нею в аліментних стосунках, до повноліття дитини отримують державну допомогу на її утримання.

В усиновлених та патронатних сім'ях часто соціалізація дитини проходить через різновікову групу, оскільки з рідної сім'ї діти винесли спотворені ціннісні орієнтації та ускладнення побудови власної сім'ї. У прийомних і патронатних сім'ях, в яких є різновікові діти, створюються сприятливі умови для успішного інтелектуального і творчого розвитку дітей, у них легко проходить перехідний період. У таких сім'ях діти, насамперед підлітки, набувають знань про сім'ю, сімейні стосунки, сімейні ролі. Діти самі привчають один одного до виконання правил поведінки. Вони опановують необхідні особистісні якості: толерантність, доброзичливість, взаємодопомога, сімейні традиції переносять у власні майбутні сім'ї. Діти вчать економії та бережливості, стають більш впевненими в собі, самостійними, почувають себе захищеними, тобто опановують навички соціалізації [1, с. 51].

Як вказує Л. Шіпіцина, «Передача соціального досвіду, навчання соціальним формам і способам діяльності здійснюється шляхом виховання, навчання, включення в різні види діяльності і впливи середовища» [5, с. 254].

Для дітей-сиріт одним з джерел соціально-трудової адаптації є передача знань через літературу, первинний досвід, здобутий у школі, який пов'язаний з формуванням основних психічних функцій і елементарними формами суспільної поведінки [3, с. 104]. Успішну соціалізацію дітей-сиріт з інтелектуальними порушеннями забезпечує

художня література, «яка стає носієм соціального досвіду, основним пропагандистом знань, умінь, навичок, цінностей та ідей суспільства, насамперед соціалізатором для вказаної категорії школярів» [2, с. 81].

Особливо бережного ставлення потребують діти-сироти із конфліктних зон, які стали очевидцями психотравмуючих ситуацій, адже сам факт переміщення – це вже стрес, а ще та психічна травма, яку діти отримали, ставши свідками конфлікту. Для дітей характерні злість, страх, гіперобережність. Постравматичний синдром проявляється на різних рівнях: фізичному, когнітивному, емоційному, поведінковому. У прийомних сім'ях, в родинях вони отримують навички соціальної адаптації – життєві навички.

Основною умовою забезпечення психічної допомоги дітям-сиротам є соціально-психічна реабілітація – комплекс відповідних заходів, спрямованих на відновлення людини у правах, соціальному статусі, дієздатності психічного здоров'я. У роботі з дітьми-сиротами в якості допоміжних ми намагалися застосовувати методи арт-терапії, що сприяють подоланню проблем психічного здоров'я, допомагають подолати апатію й безініціативність, сформувані більш активну життєву позицію дитини-сироти з метою успішної її соціалізації.

Застосування різноманітних видів соціальної реабілітації: соціально-побутової, соціально-культурної, соціально-середовищної дає можливість подолати соціальну дезадаптацію дітей-сиріт з інтелектуальними порушеннями.

Література:

1. Кравець Н. П., Колесник І. П. Робота з розумово відсталими дітьми-сиротами: навчальний посібник. Видання друге, виправлене і доповнене. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 95 с.

2. Кравець Н. П. Творчий розвиток учнів з особливими освітніми потребами як один із шляхів їх соціалізації // Topical issues of social pedagogy: Collective monograph. CARICOM, Barbados, 2017. – P. 79-99.
3. Кравець Н. П. Формування читацької діяльності як особистісного компоненту соціально-трудової адаптації розумово відсталих учнів // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць / відп. ред. В. М. Синьов. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – 359 с. – Випуск 30. – С. 102–113.
4. Лангмейер Й., Матейчек З. Психическая депривация в детском возрасте. Прага: Авиценум, 1984. – 248 с.
5. Шипицына Л. М. «Необучаемый» ребенок в семье и обществе. Социализация детей с нарушением интеллекта. 2-е изд., перераб. и дополн. СПб: Речь, 2005. – 477 с

**ФІЗИЧНІ ВПРАВИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ЯК
ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ З
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

Кравець Н. П.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри психокорекційної педагогіки

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

Шовкун А. В.,

студентка факультету спеціальної та інклюзивної освіти

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Проблема фізичного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями одна з найактуальніших у теорії та практиці корекційного навчання. Фізичне виховання є обов'язковим спеціально організованим процесом, який здійснюється протягом усього періоду навчання дітей у школі. Воно сприяє формуванню важливих рис особистості: рішучість, чесність, відвага, здатність до подолання труднощів, стійкість тощо. Відомий український педагог В. Сухомлинський вказував, що здатність дитини сприймати й пізнавати навколишній світ значною мірою залежить від її здоров'я [3].

Роль фізичного виховання щодо корекції недоліків психофізичного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями вивчали такі науковці, як А. Дмитрієв, М. Козленко, В. Мозговий, Б. Сермесєв, Б. Шеремет, О. Шевченко та інші. Відомий спеціаліст з питань організації фізичної культури дітей з інтелектуальними порушеннями М. Козленко зазначав, що «фізкультурні вправи ... сприяють підвищенню життєдіяльності всього організму, ... тонізують діяльність центрального і периферійного відділів нервової системи, позитивно впливають на м'язи і кістково-зв'язковий апарат. ... Така активізація життєдіяльності всього організму і насамперед центральної нервової системи – важлива умова всього успішного навчання і подолання вад розвитку відсталого дитини» [2, с. 168].

Фізичному вихованню учнів з інтелектуальними порушеннями приділяється неабияка роль на уроках літературного читання, тому що молодші школярі з інтелектуальними порушеннями на уроках літературного читання значну кількість часу сидять не рухаючись, швидко втомлюються, відволікаються, в них знижується працездатність, погіршується настрій, підвищується тривожність, дехто може порушувати

правила поведінки на уроці, тому основним завданням учителя є подолання цих проявів, зняття статичного навантаження, фізичного та емоційного напруження. [1, с. 330].

Молодший шкільний вік є сензитивним періодом для розвитку фізичних якостей дитини, тому важливим завданням вчителя є прилучення учнів до здорового способу життя і підвищення інтересу до фізичної культури. На уроках літературного читання це забезпечується завдяки застосуванню учителем різноманітних фізичних вправ з метою подолання стомлюваності учнів та підвищення працездатності.

Для відновлення фізичного здоров'я дітей та підвищення працездатності на уроках літературного читання ми використовували різноманітні фізичні вправи, спрямовані на загальне зміцнення здоров'я молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Вправи використовували у певній послідовності. Почали з вправ для формування правильного дихання, оскільки одним із чинників, що впливає на якість читання є сформоване мовне дихання, яке забезпечує правильне звукоутворення, дотримання пауз, збереження плавності вимови та інтонаційної виразності. Для цього використали ряд вправ: «задує свічку», «святкові кульки», «урок співів». Сутність вправи «задує свічку»: глибоко вдихнути повітря і рівно інтенсивно видихнути його на уявлену свічку. Виконуючи вправу «святкові кульки» учні глибоко вдихали через ніс повітря і плавно видихували його через рот, надуваючи шоки. Дітям сподобалася вправа «урок співів», адже усі школярі з інтелектуальними порушеннями, як і діти з типовим розвитком, люблять співати й слухати пісні, музику. Щоб виконати вправу, школярі глибоко вдихали носом повітря і починали проспівувати на видиху голосні звуки та склади з ними. Такі вправи не лише сприяли зміцненню здоров'я учнів, а й підвищували інтерес до уроку літературного читання, насамперед до матеріалу, який вивчався.

Також для поліпшення загальної працездатності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями на уроках літературного читання ми застосовували різноманітні фізкультурні хвилинки і паузи, які знімали втому, нормалізували увагу та активність, відновлювали сили й допомагали долати апатію, стомлюваність, порушення працездатності. Фізкультхвилинки застосовували залежно від стану продуктивності праці школярів – одну або дві протягом уроку. Якщо в учнів виникала фізична й розумова стомлюваність, внаслідок чого вони переставали активно працювати, знижувався інтерес до матеріалу уроку, а стимули – ілюстративний матеріал, зміна завдань, диференціація діяльності, застосування індивідуального підходу не давали бажаних результатів, ми застосовували дві фізкультурні хвилинки протягом уроку [1].

Для фізкультурних хвилинки добирали такий комплекс вправ, який вже був засвоєний учнями на уроках фізичної культури. Комплекс передбачав вправи для м'язів рук, спини, ніг, що допомагало посилити кровообіг та зняти статичне напруження. Діти виконували наступні вправи:

- 1) встати, руки на пояс, виконувати нахили голови в різні сторони;
- 2) вправи для рук;
- 3) вправи на підтягування на носках та опускання на всю ступню.

Більшість вправ пропонували дітям виконувати в ігровій формі. Наприклад, учням дуже подобається гра «піаніно». Хід гри: пальцями обох рук учні імітували на парті гру на піаніно: під рахунок «один–два» пальцями по порядку простукували по парті, починаючи від великого пальця до мізинця. Гра «комарики»: учні спочатку звуками імітували дзижчання комара, потім імітували рухами його «політ» навколо голови, вільної руки, ніг, ловлячи комара оплесками. Наприклад, за сигналом учителя: «комарик над головою» діти плескали в долоні над головою.

Щоб процес виконання фізичних вправ був цікавим для дітей, ми емоційно підсилювали їх виконання. Діти виконували вправи під музику та з елементами танцю.

Варто відмітити, що учням подобаються фізкультурні хвилинки, які супроводжуються віршованими текстами. Школярі не лише зосереджують увагу на вивченні певного матеріалу на уроці літературного читання, а й у них виробляється дикція та правильна артикуляція. Щоб у дітей не збивався ритм дихання, їхні рухи були точними і сильними, при проведенні таких фізкультурних хвилин ми промовляли разом з учнями текст швидкомовки, а учні виконували вправи. Наприклад, учні виконували віршовану фізкультхвилинку: «Один, два – всі пірнають» (присісти), «Три чотири – виринають» (встати), «П'ять, шість – на воді, кріпнуть крильця молоді» (помахати руками). «Сім, вісім – що є сили всі до берега приплили» (імітація плавання). «Дев'ять, десять – розгорнулись, обсушилися, потягнулись» (потягнутися). «І розбіглися хто куди» (сісти за парти).

Виконання фізичних вправ у поєднанні з віршованими текстами сприяє розвитку пам'яті та уваги молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, мовлення, мислення, уваги. Імітація дій у віршах розвиває уяву, спостереження учнів та викликає в них особливий інтерес, оскільки має багато спільного з ігровою діяльністю та казкою, які дітям доступні для сприймання.

Для відпочинку очей молодших школярів використовували вправу «крила метелика». Учні часто моргали без напруження повік 10–15 разів. Вправу повторювали 4–5 разів. Крім того, учні виконували вправу «ніс Буратіно». Хід вправи: на дошці малюнок із зображенням Буратіно. Учні спочатку дивляться уважно на ніс Буратіно, потім – на власний ніс. Вправу повторювали 9–10 разів. Сподобалася учням вправа «сова». На

рахунок 1–4 вони заплющували очі й сиділи із закритими очима. На рахунок 5–10 широко відкривали очі. Вправу повторювали 4–5 разів.

Чим більшим було статичне навантаження, тим частіше й активніше учні виконували фізичні вправи. Пропонуючи учням різноманітні фізичні завдання, ми керувалися порадою К. Ушинського: «Дайте дитині трохи порухатися, і вона знову подарує вам десять хвилин уваги, а десять хвилин жвавої уваги, якщо ви зуміли їх використати, дадуть вам в результаті більше, ніж цілий тиждень напівсонних занять» [4, с. 25-26].

По закінченню експерименту ми переконалися в тому, що належне фізичне навантаження на уроках літературного читання підвищує працездатність, допомагає активізувати пізнавальну діяльність молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, а процес засвоєння та формування знань стає більш легким та доступним для школярів.

Отже, застосування комплексу фізичних вправ на уроках літературного читання у спеціальній загальноосвітній школі сприяє корекції недоліків розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, спрямоване на всебічний розвиток та на оптимізацію працездатності учнів, покращення їхнього розумового й фізичного стану. Але обов'язково потрібно враховувати індивідуальні та психофізіологічні можливості учнів.

Література:

1. Кравець Н. П. Урахування психофізичного стану здоров'я розумово відсталих учнів на уроках літератури // Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 7–8 квітня 2017 р.): [в 2 т.] / ред. колегія: С. М. Шкарлет [та ін.]. Чернігів, 2017. – Т. 2. – С. 329-332.

2. Основи спеціальної дидактики / за ред. д-ра пед. наук, проф. І. Г. Єременка. – 2-е вид., переробл. К.: Рад. школа, 1986. – 200 с.
3. Сухомлинський В. О. Здоров'я, здоров'я і ще раз здоров'я // Вибрані твори: В 5-ти т. К.: Рад. школа, 1976. – Т. 3. – С. 103-111.
4. Старко Ю. М. Позитивний вплив фізкультхвилинок на уроці // Педагогічна майстерня. 2011. – № 11. – С. 25-26.

THEORY OF PROBABILITY IN A SCHOOL COURSE OF MATHEMATICS: SOME ASPECTS OF STUDY

Ladynenko L. P.,

Lecturer of the Department of Mathematics and Statistics

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky

Odesa, Ukraine

In the last decade, the problem of studying the elements of probability theory and statistics at school is particularly acute. It can be explained by the fact that in the period of rapid information technology development there is a need for the ability to transfer a huge amount of information, to process it and to make reasonable conclusions. Formation and development of probable thinking and appropriate skills among schoolchildren is considered as an urgent requirement of modern developing society, and even more to a greater extent – of the future society. Pupils have a deformed idea of mathematics without studying probabilistic notions, because they believe that besides true and false statements there is nothing more. Probability theory is associated with everyday life much more closely than it is said at school. Therefore, the earlier the concept of probability theory is introduced, the less risk it is to hear from university students that mathematics is torn from everyday life.

Correct understanding of the theory of probabilities is a great opportunity to show students the process of mathematization – and this is practically the only possibility after elementary arithmetic, after which poorly learned deductive makes it incomprehensible to other branches of mathematics.

There are many great experiences of introducing the theory of probabilities at the beginning of learning. For example, Brodsky Ya. and Pavlov O. [1] believe that elements of the theory of probabilities, combinatorics and statistics should be studied as early as possible. They offer the content of each of these areas in relation to primary, basic and senior school.

For example, in 5-6 grades, pupils can be asked to solve a task similar to the one given:

1. What is the size of shoes that most girls in your class are wearing? What is the frequency of each size?
2. Find the average height of girls in your class. Find the rate of girl's height with average height.
3. Throw the cube 30 times. Make a table according to the results of the experiment. Is it possible to judge according to the data in the table whether a cube is made of homogeneous material? Find the frequency of a pair and odd number.
4. In one city 35 % of the population have a car, and in the other – every 3 inhabitant. Which city is better equipped with cars?
5. The coin was thrown 1000 times. Record the following events in order of decreasing of their likelihood: a) the coat of arms dropped 1000 times; b) the coat of arms dropped 900 times, and the tail 100 times; c) the coat of arms was 494 times, and the tail 506 times; d) the coat of arms dropped 1 time, and the tail 999 times.
6. Collect and process data on how much time your class students spend on homework. Analyze the results and prepare a message on this topic.

There is an opportunity to compare the frequency of occurrence of events and its probability, that is calculated on the basis of the classical definition. Similar classes have a great educational value, showing that in the task, where the case prevails, there is its consistent pattern.

The final stage in the introduction of the concept of probability is the axiomatic determination of probability and the discussion of the relationship between probability theory and reality.

The value of the axiomatic approach to the concept of probability is determined by the opportunity to demonstrate the process of applying probabilistic knowledge in order to solve non-mathematical problems [2].

The introduction of a theoretical-probabilistic line in educational process requires a very careful preparation of the teacher, since any methodological error, any lack of optimality in determining is multiplied by the number of students.

References:

1. Бродський Я., Павлов О. Про введення ймовірно-статистичної лінії в шкільний курс математики. – Математика в школі, № 4, 2000.
2. Якиляшек В. І. Вивчення елементів теорії ймовірності і математичної статистики в шкільному курсі математики. – Педагогіка і психологія. – 1996 – № 5. – С. 32-48

PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF LINGUODIDACTICS

Lysenko T. P.,

*Senior Lecturer of the Department of the
English Language of Technical Orientation № 1
National Technical University of Ukraine*

In the process of Ukraine's integration into the world community, the requirements of the labor market have changed to specialists of different sectors and especially to the participants of the fundamental science relevant to the international scientific community, whose professionalism depends directly on the level and quality of foreign language professional communication competence of a specialist who is ready to enter professional and business communication with representatives of other cultures.

Formation of foreign language professional communication competence contributes to rethinking of some pedagogical provisions from the point of view of the latest achievements of the theory and practice of studying a foreign language in a non-native high school: -inclusion of Ukraine in the Bologna process, the main objective of which is harmonization of European higher education systems, which will contribute to the formation of a single European market of highly skilled work; -profiling of Ukrainian education, aimed at realization of the state educational standard taking into account the profile of universities; -raising the status of the subject "Foreign Language", making it into the state educational standards as a compulsory one; -modernization of Ukrainian education, aimed at introducing a two-tier system of education: Bachelor-Master; -use in the educational process, along with compulsory programs, dictated by the standard of education, optional, author's programs. However, the steps taken to improve the teaching of a foreign language in a non-socialized higher education school often lead to declarative, incomplete and vaguely targeted facilities, in which foreign language professionalization has not found a real reflection. Thus, the level gradation stipulated by the Law on Education and the Variable Program was introduced far not in all countries of the country.

Not enough attention was paid to early foreign language professionalization, despite the fact that the initial level of professional education in a foreign language (gymnasium, college, lyceum, college), which was not foreseen in the school system of higher education – postgraduate education, may become not only an independent degree, but also will allow to create an integral system of continuous learning of a foreign language in the field of professional communication.

The question of how to teach those who teach foreign languages to future specialists has become more relevant than ever. Today the language of the specialty is increasingly turning into a language for a specialty. Under the prevailing conditions, when, on the one hand, knowledge of only a foreign language became insufficient for a significant number of specialists, and on the other hand – a modern professional could not do without having a certain level of language, it was necessary to specify and actualize the purpose of professionally oriented teaching in a foreign language [1].

Taking into account the orientation towards the formation of the ability to intercultural communication, the goal of teaching a foreign language specialist should be focused on the professional-business component. It is noteworthy that if intercultural competences reveal the difference between cultures and bring tolerance to the sometimes contradictory perception of one and the same phenomenon in different peoples, then the professional component can reveal more similarities than differences. The language of science, technology, business, and the terms are especially, more likely to be the representatives of different professions than dissociate themselves. Achievements in a certain field of knowledge are of interest to professionals around the world, regardless of their nationality [2].

Thus, on the one hand, the high requirements for the level of education of specialists and the accumulated wealth of empirical baggage of many Ukrainian universities in the system of teaching foreign language in non-

specialized universities, and on the other hand, the instability and low effectiveness of the ongoing reforms led to the need for the development of theoretical and methodological foundations for learning the language for professional purposes, designed to overcome such contradictions:

- between the accumulated good practice of teaching foreign languages specialists and the lack of development of scientific and theoretical foundations for teaching foreign languages in the field of professional communication;
  - between the objective needs of a specialist and the declarative nature of continuous person-oriented learning in the specialty language;
  - between the traditional method of teaching foreign languages specialists and modern requirements to the level of their knowledge and professional skills;
- between the need for a large number of foreign language teachers to work in non-language educational institutions and the practical lack of their systemic training;
- between the accumulated good practice of teaching foreign languages specialists and the lack of development of scientific and theoretical foundations for teaching foreign languages in the field of professional communication [3].

The presence of these contradictions, the complex and high social orientation of the problem under investigation, the interest of the scientific community in the fundamental researches in this field of knowledge and instability, discussion of the issues associated with these issues, identified the problem of developing theoretical and methodological foundations of the process of learning foreign language for professional purposes, which is called to engage in professional linguodidactics.

References:

1. Корякина А. Н. Формирование профессиональных компетенций преподавателя вуза в области дистанционного обучения : автореф. дис. канд. пед. наук. СПб., 26 с.

2. Крупченко А. К. Введение в профессиональную лингводидактику: Монография. М.: МФТИ, 2005. – 310 с.
3. Образцов П. И., Иванова О. Ю. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов. Орел: ОГУ, 2005. 114 с.

**ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З
ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ»**

*Нечипоренко А. Ф.,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри української мови, літератури та культури
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
м.Київ, Україна*

Зміни в суспільному житті, свідомості та психології особистості потребує змін у системі методів та прийомів навчання сучасної молоді. Усе більше науковий педагогічний світ говорить про візуальну освіту, під якою узагальнено слід розуміти оволодіння принципами і прийомами організації інформації через візуальні засоби (образи, символи, моделі тощо), які дають змогу ефективно сприймати, засвоювати зберігати у пам'яті й відтворювати знання [1; 2]. На сьогодні про доцільність упровадження в методику навчання візуалізації навчальної інформації зазначають вітчизняні науковці та педагоги Д. Безуглий, Н. Житеньова, О. Семеніхіна та ін. Ця потреба зумовлена обсяговістю пропонованого до

розгляду матеріалу та потребою представлення його у вигляді, найбільш зручному для його сприйняття, розуміння, засвоєння, запам'ятовування.

Сьогоднішнє покоління студентської молоді з «кліповим» мисленням, потребує саме використання візуалізації у навчанні, що зумовлена перевагою зорових каналів передачі інформації в епоху інформаційного суспільства, розширення й урізноманітнення інформаційних потоків, що вимагає швидкої реакції комуніканта, непристосованість молоді до сприйняття лінійного контенту, потужний розвиток інформаційних технологій, зокрема мережі Інтернет.

Розглянемо використання елементів візуалізації на заняттях із дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» на прикладі теми «Риторика і мистецтво презентації». Програмою передбачене проведення лекції та практичного заняття, що формують знання, уміння і навички правильного й переконливого мовлення відповідно до змісту й умов комунікації.

Найбільш вдалою, на нашу думку, буде саме візуальна лекція, яка передбачає кодування інформації у формі опорних сигналів – символів, знаків, які сам лектор коментує. Таке викладання значно поживить роботу в аудиторії, поглибить розуміння проблеми, привчить студентів користуватися різними знаковими системами, а поєднання слухового та зорового аналізаторів дасть змогу глибшого засвоєння матеріалу. Інтерактивна презентація (плакат), яка супроводжуватиме таку лекцію, через можливість зручної навігації дасть змогу відобразити інформацію текстово, відео, аудіо, через посилання на електронні ресурси. Так, історія поняття риторика та ораторського дискурсу в цілому може бути представленою динамічно у форматі таймлайну, створеного за допомогою сервісу Time.Graphics, який призначений для створення інтерактивних часових стрічок; відеоряд – добіркою фільмів про ораторське мистецтво з подальшим обговоренням на практичному занятті: до прикладу, «Король

говорить» (Велика Британія, 2010), «Превага» (США, 2014), «Великі сперечальники» (США, 2007), «Ларі Краун» (США, 2011) та ін.; аудіоряд можуть наповнити записи політичних передвиборчих дебатів, виступи відомих діячів культури з подальшим обговоренням використовуваних риторичних прийомів.

Для представлення термінологічного словника до теми доцільним буде застосування методу «хмарування» – візуального відтворення списку слів, категорій на єдиному спільному зображенні, що сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації, до того ж таку хмару слів можна легко видозмінювати власноруч або за допомогою спеціальних програм.

Отже, якісні візуалізаційні зразки на заняттях сприятимуть розвитку асоціативного мислення студентів, уяви та слугуватимуть глибшому засвоєнню навчального матеріалу з теми.

Література:

1. Житеньова Н. В. Сутність візуалізації в навчальному процесі // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. – 2013. – Вип. 19. – С. 18-21.
2. Семеніхіна О. В. Візуалізація знань як актуальний запит інформаційного суспільства до сфери освіти / О. В.Семеніхіна, М. Г. Друшляк // Фізико-математична освіта. – Суми, 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/itpf/2016/paper/download/1480/1174+&cd>

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ СТУДЕНТІВ–ПЕРШОКУРСНИКІВ НУ «ОЮА»

Фідірко М. О.,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фізичного виховання
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Антіпова Ж. І.,

*старший викладач кафедри фізичного виховання
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Проблема зміцнення здоров'я підростаючого покоління – є однією з найбільш актуальних в сучасній Україні.

Численні дослідження останніх років свідчать про незадовільний стан здоров'я дітей, підлітків та молоді. Дві третини юнаків і дівчат страждає хронічними або затяжними захворюваннями. Безпечний рівень здоров'я мають лише 7 % студентів; 30 % – середній; 27 % – нижче середнього; 36 % – низький.

В цілому для молоді характерна недостатня сформованість позитивних соціально-значущих стереотипів, таких як цінність здоров'я, здоровий спосіб життя. Для більшості молодих людей характерно байдуже-пасивне ставлення до свого здоров'я і відсутність культури його підтримки, що може привести до формування негативних поведінкових деформацій, які впливають на виховання і змінюють весь хід подальшого

розвитку особистості. У зв'язку з цим, проблема формування здорового способу життя є однією з найбільш пріоритетних у сучасній педагогіці.

Фізичне виховання і спорт у вузі сприяють підготовці майбутніх фахівців до високопродуктивної праці, умінню самостійно використовувати засоби фізичної культури під час відпочинку, формувати загальну і професійну культуру здорового способу життя.

Навчити студентів визначати рівень свого здоров'я є найважливішим завданням вищого навчального закладу, що сприятиме вдосконаленню фізичної підготовленості, яка значно впливає на рівень їх професійної діяльності [2].

Характеризуючи фізичну підготовленість студентської молоді можна зауважити, що ця вікова група відмічається значним погіршенням показників результативності виконання тестів та спортивних випробувань, у порівнянні з випускниками загальноосвітніх закладів.

Про недостатній рівень фізичної підготовленості значної частини студентської молоді України свідчать також дані щорічного державного тестування з фізичної підготовленості населення [1].

Нами у 2017-2018 рр. було проаналізовано стан фізичної підготовленості студентів – першокурсників НУ «ОЮА». Дослідження проводилися на базі Національного університету «Одеська юридична академія». У дослідженні взяли участь 45 юнаків віком 17-18 років.

В якості видів випробувань використовувалися тести для проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості студентів, затверджені наказом МОН, а саме – біг 100 м, 2000 м, підтягування на високій перекладині, стрибок у довжину з місця.

Для оцінки рівня фізичної підготовленості пропонується наступна структура оціночної шкали, що дозволяє визначити рівень фізичної підготовленості кожного студента як в якісній оцінці, так і в балах і відсотках.

Структура оціночної шкали

Вік 17-18 років	Рівень фізичної підготовленості					Оцінка рівня
	Базовий (оптимальний) рівень (тест виконано)			Дефіцит розвитку якостей (тест не виконано)		
	Високий	Вище /сер.	Середній	Нижче /сер.	Низький	Якісна
	100%	85-99%	70-84%	51-69%	50%	Відсоткова
	5 балів	4 бали	3 бали	2 бали	1 бал	Бальна

Тест вважається виконаним при рівні результату від 70 % і вище від належного вікового – статевого показника. Студенти з розвитком фізичних якостей вище 100 % розглядались як потенційна група спортивного відбору. У студентів з рівнем підготовленості нижче 70 % виявлено найбільші труднощі в освоєнні навчального матеріалу, а їх фізична підготовка оцінюється як «нижче середньої» і «низькою».

Таблиця 2

Оцінка рівня фізичної підготовленості першокурсників

Високий	Вище/сер	Середній	Нижче/сер	Низький
100%	85-90%	70-84%	51-69%	50% і нижче
5 балів	4 бали	3 бали	2 бали	1 бал
Біг 100м, сек				
13,8 і нижче	13,9-14,3	14,4-14,6	14,7-14,9	15,0 і вище

Біг 2000м, хв., с.				
7,50 і нижче	7,51-8,50	8,51-9,20	9,21-9,51	9,52 і вище
Стрибок в довжину з місця, см				
230 і вище	229-220	219-210	209-199	191 і нижче
Підтягування на перекладині, кіл-ть разів				
13 і більше	10-12	8-9	7-6	5 і менше

В результаті проведення дослідження можна зробити висновки, що оцінка фізичної підготовленості студентів – першокурсників НУ «ОЮА» знаходиться на рівні «нижче середнього», а за деякими показниками «низькому». Високий рівень виявлено лише у 13,3 % першокурсників, середній у 40 % молодих людей. Фізична готовність до професійного навчання у 46,7 % випробуваних знаходиться нижче базового 50 % рівня фізичної підготовленості, що вказує на дефіцит у розвитку фізичних якостей, а їх рівень може бути оцінений як «нижче середнього».

Література:

1. Самоленко Т. В., Апайчев О. В. Показники фізичної підготовленості студентів першого курсу зі спеціалізації «Загальна фізична підготовка». / Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки: зб. наук. пр. – Вип. 2. – Бердянськ : БДПУ, 2018. – С. 281-288.
2. Фідірко М. О., Антіпова Ж. І. Збереження та зміцнення здоров'я студентів. / Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціальна та життєва практика в структурі професійної підготовки: теорія і практика», м. Запоріжжя, 17 травня 2018 р. – С. 239-241.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ВУЗІ

Хаврюченко Л. Л.,

викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 1

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Заочна форма отримання знань, або дистанційна форма навчання була затребувана і в попередні роки, але зараз, в епоху стрімкого розвитку телекомунікаційних технологій, дистанційному навчанню як одній з форм заочного навчання приділяється особлива увага. Викладачі покладають на телекомунікації та світові ресурси мережі Інтернет величезні надії.

Дистанційне навчання – це сукупність інформаційних технологій, що надають студентіві доступ до основного обсягу досліджуваного матеріалу. На сьогодні можна впевнено стверджувати, що дистанційне навчання допомагає інтерактивному зв'язку студентів і викладачів у процесі навчання, а також сприяє процесу засвоєння досліджуваного матеріалу самотужки. Сучасне дистанційне навчання будується на використанні наступних основних елементів: дистанційні курси, веб-сторінки і сайти, електронна пошта, форуми, блоги, чат і ICQ, теле- і відеоконференція, віртуальні класні кімнати [3].

У наш час інформаційних технологій, дистанційне навчання допомагає отримати знання, перебуваючи у будь-якій точці земної кулі, навчаючись вдома, на роботі, у вільний час. Для цього необхідно мати лише комп'ютер і доступ в Інтернет. Звичайно, для більш якісної взаємодії з педагогом можливе використання веб. камери, мультимедійної установки, мікрофона і навушників.

Для того щоб отримати знання, навчаючись дистанційно, треба якісно організувати таке навчання, налагодити систему контролю і оцінювання, лаконічно сформулювати лекційний матеріал і, звичайно ж, по можливості, додати практичні завдання [3].

Але у кожній інновації у навчанні є свої переваги і недоліки. Існують істотні заперечення проти системи дистанційного навчання, які полягають у тому, що основну частину матеріалу студенти повинні освоїти самостійно, шляхом читання електронних лекцій, в той час як читання не може замінити живого людського спілкування. Механізми і принципи сприйняття усної та письмової мови різні. Як правило, краще засвоюється усне мовлення. Люди у своїй більшості, воліють слухати і говорити, ніж читати і писати [2].

Ще одна істотна відмінність дистанційного навчання від традиційного – це відношення слухачів до процесу навчання. При дистанційному навчанні від слухача потрібно значно більша самостійність, відповідальність і організованість.

Однією з найважливіших умов для успішної організації самостійної роботи студентів є моніторинг. Моніторинг дозволяє отримати конкретну картину змін, що відбуваються в процесі професійного становлення студентів на кожному етапі він здійснюється за допомогою комп'ютера і дозволяє впорядкувати, системну роботу студентів, а використовуючи методи дистанційного навчання, можна зробити цей процес доступним для студентів. Необхідно щоб вся інформація: план навчального процесу з докладним викладом всіх робіт, які належить зробити студенту, повний курс лекцій, тестові завдання різних видів і рівнів складності, питання для самоперевірки, а також система оцінювання, були відкриті для студента, таким чином, він завжди буде поінформований про те, що його чекає на наступному занятті.

Використання сучасних засобів робить процес навчання цікавішим і привабливішим. Зараз нові вимоги пред'являються до випускників сучасного вузу, серед яких: адаптивність, мобільність, саморозвиток фахівця у процесі професійної діяльності, безперервне підвищення кваліфікації.

Сьогодні знання швидко застарівають, тому спеціалісту необхідно навчитися самому їх знаходити і використовувати у професійній діяльності. Фахівцю необхідна постійна готовність освоювати передові способи дій, в тому числі адекватні новим технологічним комп'ютерних засобах. Іншими словами, для сучасного фахівця необхідні умови, що забезпечують можливість навчатися, підвищувати свою кваліфікацію самостійно, в опорі на електронні ресурси і телекомунікаційні зв'язки в глобальних і локальних інформаційних середовищах [1].

Наукові підходи до розробки інноваційних технологій для поза аудиторної роботи студентів сьогодні активно розвиваються. Захищаються дисертації, ведеться експериментальна робота. Розробляються технології активного навчання в сучасному інформаційному середовищі, які дозволяють створювати умови для індивідуального професійного розвитку і самореалізації студентів.

Які ж умови необхідні для того, щоб успішно вирішувати завдання дистанційного супроводу навчання у вузі?

По-перше, необхідно забезпечити надійне і стабільне функціонування системи Moodle, постійний технічний та консультативний супровід діяльності викладачів в її використанні [4].

По-друге, має бути забезпечено вирішення завдання, пов'язаної з опануванням викладачами методик і технологій, ефективних у мережевому середовищі. Необхідно взяти до уваги, що викладачам потрібно не просто освоїти нові програмні засоби, а навчитися на новій

психологічній основі створювати електронні освітні ресурси, багатоваріантне здійснювати комунікації, застосовувати передові стратегії.

Найголовніше полягає в тому, що для вирішення цих завдань педагогам інформаційного століття необхідно навчитися мислити по-новому. Треба розуміти, що в умовах інформатизації повинні відбутися кардинальні зміни і в діяльності педагога, і в діяльності навчального процесу.

Отже, розглянувши тему дистанційного навчання у вищому навчальному закладі, можна впевнено стверджувати, що даний тип навчання має свої переваги та недоліки. Діюча система вищої дистанційної освіти не здатна здійснювати якісну підготовку фахівців із багатьох дисципліни через відсутність правильної організації самостійної роботи, як під час аудиторних занять, так і в міжсесійний період.

Література:

1. Андреев А. А. Дистанционное обучение в системе непрерывного профессионального образования // Школьные технологии. – 2001. – № 4. – с. 159-165.
2. Аفرіна Е. Сетевые сообщества учителей – приоритеты и возможности // Народное образование. – 2008. – № 8. – с. 132-138.
3. Ковярова І. Н. Дистанционное обучение на основе интернета // Инновационные проекты и программы в образовании 2009/6. – с. 20-22.
4. Чагдурова Е. С. Использование средств дистанционного обучения для эффективной организации самостоятельной работы студентов технического вуза // Вестник Бяратского Государственного Университета. – 2009. – №15. – с. 96-99.

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Снігур А. І.,

студентка факультету педагогіки, психології та соціальної роботи

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

Постановка проблеми. Сьогодні роль жінки в суспільстві радикально змінилася. Здається, зараз їй можна все: народжувати дітей, працювати, навчатися, водити авто, відвідувати світські заходи та навіть сперечатися з чоловіками. Ритм життя сучасної жінки просто шалений! Жінки встигають все, і майже ніколи не стомлюються. Проте, гендерна нерівність у зайнятості населення все ж залишилась та проявляється в неоднакових можливостях жінок і чоловіків щодо зайнятості, участі в управлінні, та отриманні доходів. Часто спостерігається гендерна сегрегація на ринку праці, яка має глибоке коріння при розподілі праці між статями.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми гендерних відмінностей в управлінні персоналом займалися такі вчені: Тюріна І. О., Адаир Д., Скорик М. М., Насрідінов Р., Берн Ш. Так , наприклад, Берн Ш., доводить, що чоловіки на ринку праці мають не лише економічну, але й соціополітичну та фізичну владу над жінками. Насрідінов Р., проаналізував стан гендерної професійної сегрегації в Україні і побачив, що за однакову роботу, виконану чоловіком чи жінкою, другі отримують менше коштів. Якщо чоловік і жінка займають однакові посади то топ-менеджер / директор жінка отримує в середньому 11 835 грн, в той час коли чоловік на цій же посаді отримує 20 222 грн, менеджер

середньої ланки / керівник відділу жінка отримує 7 115 грн , в той час коли чоловік 11 018 грн.

З досліджень проведених в рамках проекту Програми розвитку ООН в Україні «Зміцнення бізнес-об'єднань малих і середніх підприємств», та Українським центром суспільних даних, єдиною галуззю, що керується переважно жінками, є освіта (69 % керівників – жінки). Переважно «жіночою» також є секція «Інші послуги» серед підприємців (92 % жінок-керівниць у сфері «Надання послуг перукарнями та салонами краси»). Водночас в Україні існують переважно «чоловічі» галузі, де понад 80 % керівників – чоловіки: виробництво, транспорт, будівництво, сільське господарство, енергетика. Незначна кількість галузей є гендерно збалансованими (44–55 % керівників є жінками) – це готелі та ресторани, державне управління, мистецтво / спорт / розваги, операції з нерухомістю, приблизно стільки ж відсотків чоловіків працюють у даних галузях.

Мета статті. Звернути увагу на гендерну специфіку процесу управління підприємством, громадою, проаналізувати специфіку жіночого та чоловічого стилів управління, підготовку представників різної статі до процесу управління.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з тим, що людина – це істота наділена статтю, в суспільстві існує низка статево-рольових стереотипів, найчастіше пов'язаних зі статевою дискримінацією працівників. Крім власне біологічної статі, існує стать психологічна, а також стать соціальна – гендер, який описує моделі поведінки, традиційно притаманні одній з біологічних статей. Гендер – не вроджена властивість, а соціальний конструкт, що не просто вказує на спільне/відмінне між чоловіками й жінками, але й визначає стосунки між ними. Гендер – це соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає типовим для жінок або чоловіків.

Нажаль, управління – одна із сфер, яка побудована на патріархальних засадах, де високооплачувану та престижну роботу, як правило, отримують чоловіки. Порушення прав жінок у сфері управління пов'язані з міфами про жіночу ділову і професійну неспроможність, несумісність жіночності з кар'єрним ростом, які здавна існують в нашому суспільстві і укорінились як в політичних інститутах, так і в свідомості людей. В суспільстві існує думка, що працювати під керівництвом жінки - завдання не з легких. Зараз іде боротьба за викорінення того, що керівників вибирають за статевою ознакою, а ділові якості при цьому залишаються «за кадром». Жінки формально отримали рівні з чоловіками права. Суспільство юридично оформило і узаконило цю рівність і всіляко прагне закріпити і розвинути гендер в суспільстві. Тобто поступово зникає головна причина, яка тримала жінку в підпорядкуванні у чоловіка, та робила її економічно залежною.

Соціальне управління – це сукупність організаційних систем і управлінських зв'язків між ними, що реалізує управлінські функції між індивідами, соціальними групами, громадянами, політичними, економічними та іншими інститутами суспільства ,а також охоплює всі ті об'єкти і процеси в суспільстві, стан яких має значення для його існування і розвитку як соціальної системи, так і для життєдіяльності людей. Одним із видів соціального управління є менеджмент соціальної роботи - це таке управління, де головним суб'єктом та об'єктом діяльності на рівні відповідної організації виступає людина. Але багато в чому правові, культурні і моральні проблеми із становленням «менеджменту з жіночим обличчям» пов'язані з неготовністю як самих жінок, так і суспільства в цілому до сприйняття жінки-керівника [3].

Суспільство звикло бачити жінок залежними, запобігливими, скромними виконавицями своїх обов'язків, тоді як чоловікам радять бути незалежними, здатними до конкуренції, спрямованими на дію. Ми в

суспільстві часто спостерігаємо такі погляди, що: моральність і висока посада – речі несумісні, що жінки не прагнуть до кар’єрного зростання, не бажаючи ставити свої сімейні відносини та цінності під загрозу; жінка яка відчуває себе соціально захищеною, повинна бути щаслива в шлюбі, родині, тому жінки меншого значення повинні надавати своїм стосунками з колегами і, як правило, не прагнути до лідерства на підприємстві. Хоча, вона може прагнути до самоствердження в цілях самоактуалізації та підтвердження особистої «повноцінності».

Будь-який керівник, незалежно від статі, прагне до того, щоб стати прикладом для наслідування своїми підопічними і завоювати авторитет. Чоловікам зробити це набагато простіше – так як від природи чоловіки більш сильні і рішучі. А ось жінка-керівник на шляху до завоювання прихильності своїх співробітників стикається з вже сталим стереотипом про те, що жінка занадто слабка натура для ведення свого бізнесу. Цей стереотип кожній жінці доводиться ламати, і треба зауважити, що це у неї зараз непогано виходить.

Якщо порівняти стилі управління чоловіків і жінок, то можна помітити що вони відрізняються. Вчені виділяють деякі специфічні риси жіночого менеджменту:

- особливу увагу жінки-керівники приділяють морально-психологічному клімату в колективі: активно намагаються створити сприятливу атмосферу взаємодії з усіма підлеглими, підтримують їх участь у справах, діляться владою та інформацією;
- менеджерам-жінкам властива схильність до настанов і повчань, у випадках, що вимагають покарання підлеглих, керівники-жінки розглядають більш широке коло можливих рішень: пробачити на перший раз, попередити, висловити несхвалення на словах тощо;
- при вирішенні конфліктів керівники-жінки глибоко вникають в суть проблеми, аналізують причини. Конфліктну ситуацію на робочому місці,

як правило, вони розв'язують яким викладенням своїх позицій і відмовою від подальших суперечок;

- жінки вміють поєднувати і швидко переключатись з однієї соціальної ролі – менеджер, бізнес-леді, на іншу – дружина, дочка, мати;
- в умовах ризику керівники-жінки обирають більш обережні стратегії;
- жінкам потрібно більше часу на те, щоб зорієнтуватися, але їх рішення більш зважені і обачливі;
- жінок-керівників відрізняють – виражена домінантність, емоційна стійкість, соціальна сміливість, прагнення до самореалізації, вміння встановлювати ділові стосунки [2].

На відміну від жінок:

- чоловіки-керівники в першу чергу роблять акцент на результати роботи, ніж на побудову тих чи інших взаємин з колективом. Тому, зустрічаються чоловіки, які схильні надмірно контролювати всі дії співробітників і весь робочий процес, і ті, які надають їм повну свободу дій;
- чоловічий стиль керівництва більш відповідає загальноновизнаній моделі «правильного» ведення бізнесу, в якій проявляються рішучість, наполегливість, суворість. Тому чоловіки більш продуктивні при досягненні поставлених завдань. Однак, у них немає тієї важливої якості, яка є у жінок – виваженість рішень, аналіз альтернатив - що теж дуже важливо в управлінні бізнесом [4].

Аналіз праць вчених з цієї проблеми показав, що чоловікам в управлінській діяльності часто заважають такі якості:

1. Імпульсивність прийняття рішень.
2. Небажання показати свою слабкість – як наслідок, невиправдана агресія.
3. Надмірна амбітність, гордість, через яку чоловіки не поспішають радитися в ділових питаннях з іншими; егоїзм.

4. Яскраво виражена ризикованість.

Якостями, які заважають жінкам у процесі управління колективом є:

1. Недостатня жорсткість у стосунках з підлеглими.
2. Іноді невпевненість у своїх діях.
3. Відсутність глобального підходу в бізнес справах.
4. Зайва увага до життєвих дрібниць, емоцій, людських стосунків [2].

Це має свою основу. Так вчені Університету Пенсільванії, провівши дослідження і вивчивши мозок 1000 добровольців відмітили біологічні відмінності чоловіків і жінок, та вважають їх настільки глибокими, що жіночу та чоловічу стать можна практично вважати окремими видами. На їх думку, по-перше, чоловіки, як правило, мають більше зв'язків всередині кожної півкулі мозку, а також між передньою та задньою частинами. Натомість у жінок, більш сильні з'єднання між лівою та правою півкулями. Це означає, що чоловіки – більш «сильні» і кращі у координації рухів та просторовій свідомості. Жінки ж, більш інтуїтивні, мають більше «емоційного інтелекту» та кращу пам'ять на слова і обличчя. Рагіна Верма, зробила висновок, що чоловічий мозок більше орієнтований на «поєднання сприйняття з діями». Тому чоловіки, наприклад, можуть краще опанувати новий вид спорту. Тим часом жіночий мозок, налаштований на вирішення питань «сердечних» і дослідження поведінки інших людей, з пізнішою їх інтерпретацією шляхом аналізу та використання інтуїції. Тобто, чоловічий мозок може прекрасно розшифрувати інструкції із авто ремонту, але не принесе багато користі при декодуванні соціального контексту чи емоції так, як це зробить жінка [1].

Дослідження вчених також показали, що відмінності між чоловіками і жінками, які займають керівну посаду, спостерігаються вже на перших етапах оцінки ним своєї ролі в процесі управління. Так, жінки

при досягненні мети орієнтуються на свою інтуїцію, здатність легко встановлювати особистісний контакт, а також на терпіння, витривалість та вміння багато працювати. Крім того щодня жінка, на відміну від чоловіка, змушена доводити своє право на лідерство, що суттєво зміцнює її позицію згодом. Чоловік сприймає свою діяльність як низку взаємовигідних угод з партнерами, оплату праці – як винагороду за виконану роботу. Частіше, ніж жінка, чоловік спирається на власний авторитет, в той час, як жінки-керівники охоче діляться своєю владою і будь-якою інформацією, вважаючи, що такий підхід неодмінно створить у колективі атмосферу довіри. Жінки, як правило, відмовляються від привілеїв, які дає їм посада та повноваження, применшуючи власну значущість [4].

Порівнюючи особливості жіночого і чоловічого стилів управління, можна говорити про те, що жінка-керівник часто управляє більш успішно, демократично, ніж чоловік. Нерідко, результатом управлінської діяльності жінки є, створені на підприємстві, стабільні умови праці для підлеглих, адаптовані до прийнятих у суспільстві нормах.

Висновки. Отже, сучасне суспільство й досі побудована на патріархальних засадах, високооплачувану та престижну роботу, як правило, отримують чоловіки. Найбільш вираженою в Україні формою гендерної нерівності у сфері зайнятості є гендерна професійна сегрегація, негативним проявом якої є те, що жінки в основному працюють у тих секторах, де оплата праці є нижчою. Законодавчі акти, які гарантують рівноправність чоловіків та жінок часто є декларативними, тому не можуть забезпечити подолання гендерної професійної сегрегації, на даний момент важливим є не стільки її усунення, скільки запобігання проявів дискримінації.

На даний момент є потреба у проведенні гендерної політики, яка має бути спрямована на подолання гендерної професійної сегрегації. При

вирішенні даної проблеми необхідно виходити із сучасних економічних і соціальних умов. Такий стан справ свідчить про рух ринку праці до гендерної збалансованості, про розширення можливостей жінок і чоловіків у їх самореалізації, необхідність виховання андрогінних особистостей.

Література:

1. Тюріна І. О. Гендерні аспекти зайнятості та управління / Соціологічні дослідження, 2002, № 11. З 135-142.
2. Адаир Д. Психологія лідерства. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 352 с.
3. Менеджмент социальной работы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. Е. И. Комарова и А. И. Войтенко. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 288 с.
4. Берн Ш. Гендерная психология. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 320 с.
5. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави. Національна доповідь. Президія НАН України 2009.
6. Скорик М. М. Гендерна дискримінація у доступі до праці й послуг: оцінка стану впровадження Україною антидискримінаційних Директив Ради ЄС. Аналітичне дослідження. – Київ, Бюро соціальних та політичних розробок, 2017. – 78 с.
7. Авдулова Т. П. Гендерні аспекти управлінської діяльності / Т. П. Авдулова. – Центр дистанційної освіти «Елітаріум», 2010 (інтернет ресурс. Режим доступу: www.elitarium.ru)
8. Насрідінов Р. Жінки та керівники на керівних посадах. Статистичний аналіз відкритих даних ЄДРПОУ / Р. Насрідінов. – Програма розвитку ООН в Україні, 2017. – 52.